

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

« 05 » 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Практикум з соціального проектування»

для студентів

спеціальності 231 Соціальна робота
(шифр і назва спеціальності (тей))

освітнього рівня другий (магістерський)
(назва освітнього рівня, ОКР)

освітньої програми 231.00.03 Моніторинг і оцінка соціальних програм
(шифр і назва освітньої програми)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти

Програма № 0921/22

Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)

« 05 » 20 22

Київ – 2022

Розробник:

Ольга ШВЕД, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Викладач:

Ольга ШВЕД, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Протокол № 15 від 29.08.2022 р.

Завідувач кафедри _____ (Тетяна ЛЯХ)
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми 231.00.03 Моніторинг і оцінка соціальних програм другого (магістерського) освітнього рівня)

29.08. 2022 р.

Керівник освітньої програми _____ (Тетяна ЛЯХ)
(підпис)

Робочу програму перевірено

01.09.2022 р.

Заступник декана _____ (Роман ПАВЛЮК)
(підпис)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), «__» 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4 / 120	
Курс	1	
Семестр	1	
Обсяг кредитів	4	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	32	
Модульний контроль	8	
Самостійна робота	80	
Форма семестрового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Практикум з соціального проектування» є: оволодіння студентами основами соціального проектування як інструменту професійної діяльності, формування практичних навичок використання проектного підходу до розв'язання соціальних проблем.

Завдання:

- ознайомлення з потенціалом проектної діяльності у вирішенні соціальних проблем;
- опанування теоретико-методичних основ соціального проектування;
- ознайомлення з характеристиками проектів та програм;
- формування навичок оцінки актуальних соціальних проблем громад та цільових груп отримувачів соціальних послуг;
- відпрацювання навичок розробки соціальних проектів і програм.

Відповідно до освітньо-професійної програми 231.00.03 Моніторинг і оцінка соціальних програм за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, дисципліна «Практикум з соціального проектування» забезпечує формування таких загальних та фахових компетентностей:

- ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- ЗК 2. Здатність розробляти і управляти проектами;
- ЗК 6. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість;
- ЗК 8. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

СК 4. Здатність до впровадження методів і технологій інноваційного практикування та управління в системі соціальної роботи;

СК 10. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість задля вирішення соціальних проблем через упровадження соціальних інновацій;

СК 15. Здатність до розроблення, апробації та втілення соціальних проєктів і технологій;

СК 18. Здатність до розроблення, управління, моніторингу та оцінки соціальних проєктів і програм.

3. Результати навчання за дисципліною

Відповідно до освітньо-професійної програми 231.00.03 Моніторинг і оцінка соціальних програм за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, дисципліна «Практикум з соціального проєктування» забезпечує оволодіння такими програмними результатами навчання:

ПРН 8. Автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях;

ПРН 12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи;

ПРН 15. Розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості соціальних послуг та управлінських рішень;

ПРН 16. Розробляти соціальні проєкти на високопрофесійному рівні.;

ПРН 17. Самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок;

ПРН 20. Упроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність;

ПРН 23. Оцінювати соціальні програми і проєкти національного, регіонального, локального рівнів.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
<i>Модуль 1. Основи та практичне значення соціального проєктування</i>							
Тема 1. Сутність проєктної діяльності: поняття. Проєкти та програми. Планування соціального проєкту.	6	2		4			
Самостійна робота 1. Важливість соціального проєктування	20						20
Модульний контроль 1	2						
Разом	28	2		4			20
<i>Модуль 2. Технології соціального проєктування</i>							
Тема 2. Класифікації проєктів та технології соціального проєктування	6	2		4			
Самостійна робота 2. Паспортизація соціального об'єкту	20						20
Модульний контроль 2	2						
Разом	28	2		4			20
<i>Модуль 3. Стратегії, методи проєктування та ресурси</i>							
Тема 3. Вибір методів проєктування та підбір ресурсів	10	2		8	-	-	-
Самостійна робота 3. Компоненти соціального проєкту.	20	-	-		-	-	20
Модульний контроль 3	2						
Разом	32	2		8	-	-	20
<i>Модуль 4. Життєвий цикл проєкту</i>							
Тема 4. Життєвий цикл, донори та інформаційне забезпечення соціального проєкту	10	2		8	-	-	-
Самостійна робота 4. Донори соціальних проєктів	20				-	-	20
Модульний контроль 4	2						
Разом	32	2		8			20
Усього	120	8		24	-	-	80

5. Програма навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Модуль 1. Основи та практичне значення соціального проєктування

Лекція 1. Сутність проєктної діяльності: поняття. Проєкти та програми. Планування соціального проєкту.

Загальне уявлення про проектне мислення, його складові та шляхи формування. Шаблонне та проектне мислення. Проектна ідея, проект, програма. Казка про проектне мислення. Природа соціального проектування. Планування проекту як складова соціального проекту. Механізми перетворення навколишньої дійсності. Аналіз ситуації - всебічна діагностика проблем і чітке визначення їх джерела і характеру. Особливості соціального проекту.

Основні поняття теми: проектний підхід, проектне мислення, проект, проектна діяльність, соціальне проектування, соціальний проект.

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 3, 4,

Додаткові: 1, 2, 3, 6, 7

Практичне заняття 1. Проектне мислення. Плануємо своє майбутнє. Соціальне проектування як особливий вид діяльності.

Практичне заняття 2. Розробка соціального проекту, перетворення власного бізнес-проекту в соціальний.

Модуль 2. Технології соціального проектування

Лекція 2. Класифікації проектів та технології соціального проектування

Чим відрізняються проекти і які бувають. Оцінка масштабності проектів, регіональність, сфери діяльності та терміни реалізації. Як виглядає проект і які складові є обов'язковими при написанні? Компоненти соціальних проектів та їх властивості. Класифікація соціальних проблем в Україні. Формулювання проблем. ОТГ та проекти громад. Етапи проектування. Паспортизація соціальних об'єктів.

Основні поняття теми: соціальне проектування, соціальний проект, етапи проектування, соціальний паспорт, класифікація проектів, складові проекту, громада, соціальні проблеми.

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 4, 5

Додаткові: 1, 2, 6, 7, 8

Практичне заняття 3. Проекти глобального, регіонального та локального рівня.

Практичне завдання 4. Структуризація та класифікація проектів

Модуль 3. Стратегії, методи проектування та ресурси

Лекція 3. Вибір методів проектування та підбір ресурсів

Стратегія проекту – центральна ланка у виробленні напрямків дій з метою отримання окреслених місією і системою цілей унікальних результатів проекту. Методи соціального проектування: метод матриці ідей, метод впрошування в роль,

метод аналогії, метод асоціації, метод мозкового штурму, метод синектики. Команда розробників. Пошук та розробка варіантів рішень розглянутої проблеми з урахуванням наявних ресурсів і оцінка можливих наслідків реалізації кожного з варіантів. Вибір найбільш оптимального рішення і його проектне оформлення. Планування ресурсів означає визначення того, які ресурси та в якій кількості будуть використані на роботах проекту, як купувати, замовляти. Ресурси проекту: трудові ресурси, обладнання, матеріали та грошові кошти.

Основні поняття теми: проектна діяльність, масштаби проектів, складові проектів, види стратегій, метод соціального проектування. складові проекту, команда, оптимальний вибір, ресурси (людські та технічні), терміни виконання, специфікації, тендери, контракти.

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 2, 3, 4

Додаткові: 1, 2, 4, 5, 6

Практичне заняття 5. Організаційно-технологічні моделі планування проектів. Методи соціального проектування.

Практичне заняття 6. Підбір ресурсів для власного проекту.

Практичне заняття 7. Розрахунок тренінгу. Бюджет власного проекту.

Практичне заняття 8. Розробка графіка виконання робіт

Модуль 4. Життєвий цикл проекту

Лекція 4. Життєвий цикл, донори та інформаційне забезпечення соціального проекту

Процеси управління проектом, мікроцикли проекту, критерії завдань, виконання проекту, ризики, моніторинг та оцінка. Характеристика процесу управління проектом. Зміст контролювання процесами виконання проекту. Моніторинг виконання робіт. Інструменти контролю виконання проекту. Управління змінами в процесі виконання проекту. Реалізація проекту та його продовження. Якість проекту. Стійкість проекту (sustainability). Вплив проекту на громаду. Як інформувати про проект суспільство чи громаду? Шляхи залучення громад до написання соціальних проектів. Вимоги донорів та необхідні компоненти проекту в подачі на грант. Комунікація, громада, реклама, PR-менеджер, інформування про проект. Важливість залучення PR-менеджера до проектів та його обов'язки.

Основні поняття теми: цикли, завдання, команда, критерії, управління, проектний менеджмент, моніторинг та оцінка, управління, ризики, звіт, проектна культура, завдання фандрейзингу та фандрейзер. фандрейзер, джерела фінансування, методи фандрейзингу, донор, меценат, спонсор, державне фінансування, спільнокошт

Рекомендовані джерела:

Основні: 1, 2, 3, 4, 5

Додаткові: 1, 5, 6

Практичне заняття 9. Ризики, індикатори моніторингу та оцінки.

Практичне заняття 10. Оформлення проєкту згідно вимогам донора.

Практичне заняття 11. Планування заходів та форм з інформування про початок проєкту, його реалізацію або результати виконання

Практичне заняття 12. Представлення закінченого проєкту (спрямування за вибором студента). Переговори з донором, спонсором, інвестором. Гра «У ліфті з донором».

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

денної форми навчання

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Відвідування практич.занять	1	2	2	2	2	4	4	4	4
Робота на практичному занятті	10	2	20	2	20	4	40	4	40
Виконання завдань самостійної	5	1	5	1	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Разом:			53		53		75		75
Максимальна кількість балів - 256									
<p>Розрахунок коефіцієнта: Максимально можлива кількість балів: 256. Коефіцієнт: 2,56. Розрахунок балів, отриманих студентом (приведення до відповідності, де максимум – 100), здійснюється за формулою: $X : 2,56 = \text{кількість балів} - \text{рейтинговий показник успішності студента}$ (де X – кількість балів, отриманих студентом протягом вивчення курсу).</p>									

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Усі завдання виконуються в електронній версії навчальної дисципліни «Практикум з соціального проєктування» на платформі <https://elearning.kubg.edu.ua> та подаються на підсумковому занятті відповідного модуля.

Денна форма навчання

Самостійна робота 1. Важливість соціального проєктування

Знайдіть проєкт, який на вашу думку є важливим для суспільства, громади. Опишіть його та поясніть, чому він є важливим.

Форма подання результатів виконаної роботи:

Результат подається у вигляді текстового документа до 2 сторінок. Розмістіть у документі посилання на використане джерело.

Критерії оцінювання:

1. Змістова складова – 4 бали (див. завдання)
2. Оформлення текстового документа – 1 бал (див. Форма подання результатів)

Рекомендовані джерела: інтернет ресурси за вибором студента

Самостійна робота 2. Організаційно-технологічні моделі планування проєктів.

Розробіть паспорт соціального об'єкту. Виберіть місто, район, селище, знайдіть дані, які стосуються саме соціальної сфери та опишіть їх. Подумайте, які саме соціальні проблеми можуть бути цікавими для написання проєкту у вибраному вами об'єкті.

Форма подання результатів виконаної роботи:

Результат подається у вигляді текстового документа до 4 сторінок.

Критерії оцінювання:

1. Змістова складова – 5 балів (див. завдання)

Рекомендовані джерела:

Додаткові: 8 , інтернет ресурси за вибором студента

Самостійна робота 3. Компоненти соціального проєкту

Знайдіть проєкт, який виконувала будь-яка організація. Перерахуйте розділи проєкту, який ви знайшли, коротко охарактеризуйте кожний з них. По можливості, знайдіть такі компоненти, як: мета, завдання, команда проєкту, ресурси, бюджет, тощо.

Форма подання результатів виконаної роботи:

Результат подається у вигляді текстового документа до 3 сторінок. Розмістіть у документі посилання на використані джерела (за умови їх використання).

Результат роботи (текстовий документ) надішліть як відповідь у в електронному курсі на перевірку.

Критерії оцінювання:

1. Змістова складова – 4 бали (див. завдання)
2. Оформлення текстового документа - 1 бал (див. Форма подання результатів)

Рекомендовані джерела: інтернет ресурси за вибором студента

Самостійна робота 4. Донори соціальних проєктів

Знайдіть донорів для соціальних проєктів (інформація в інтернеті).

Для проєкту, який ви підготували, знайдіть потенційних донорів, користуючись інтернетом.

Форма подання результатів виконаної роботи:

Результат подається у вигляді текстового документа до 3 сторінок.

Розмістіть у документі посилання на використані джерела.

Результат роботи (текстовий документ) надішліть як відповідь у в електронному курсі на перевірку.

Критерії оцінювання:

1. Змістова складова – 5 балів (див. завдання)

Рекомендовані джерела: інтернет ресурси за вибором студента.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульний контроль здійснюється у вигляді тестування в електронному курсі. Студентами пропонуються тестові завдання у кількості 12-18 питань.

Види тестових завдань:

- Із вибором однієї правильної відповіді
- Із вибором кількох правильних відповідей;
- На встановлення правильності запропонованих наборів тверджень;
- Завдання на розпізнавання та відтворення правильної відповіді по пам'яті;
- Завдання на відтворення правильної відповіді (формулювань понять) по пам'яті;
- Завдання відкритого типу, що передбачає розгорнуту відповідь.

Критерії оцінювання:

Виконання тестових завдань – максимум 25 балів (виставляється автоматично програмою ADTester у електронному курсі), з них мінімальна допустима кількість балів – 15.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Формою підсумкового контролю навчальної дисципліни є залік.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю – не передбачено навчальним планом.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за 100-бальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична картка

120 год., лекції – 8 год., практичні заняття – 24 год., самостійна робота – 80 год., модульний контроль – 8 год.

Семестр	1	1	1	2
Модулі	1	2	3	4
Назва модуля	Основи та практичне значення соціального проєктування	Технології соціального проєктування	Стратегії, методи проєктування та ресурси	Життєвий цикл проєкту
Кількість балів за модуль	53	53	75	75
Теми лекцій	Сутність проєктної діяльності: поняття. Проєкти та програми. Планування соціального проєкту. (1 бал)	Класифікації проєктів та технології соціального проєктування (1 бал)	Вибір методів проєктування та підбір ресурсів (1 бал)	Життєвий цикл, донори та інформаційне забезпечення соціального проєкту (1 бал)
Теми практичних занять	1. Проєктне мислення. Плануємо своє майбутнє. Соціальне проєктування як особливий вид діяльності. (11 балів) 2. Розробка соціального проєкту, перетворення власного бізнес-проєкту в соціальний. (11 балів)	3. Проєкти глобального, регіонального та локального рівня. (11 балів) 4. Структуризація та класифікація проєктів (11 балів)	5. Організаційно-технологічні моделі планування проєктів. Методи соціального проєктування (11 балів) 6. Підбір ресурсів для власного проєкту. (11 балів) 7. Розрахунок тренінгу. Бюджет власного проєкту. (11 балів) 8. Розробка графіка виконання робіт (11 балів)	9. Ризики, індикатори моніторингу і оцінки (11 балів) 10. Оформлення проєкту згідно вимогам донора. Ризики, індикатори моніторингу та оцінки. (11 балів) 11. Планування заходів та форм з інформування про початок проєкту, його реалізацію або результати виконання (11 балів) 12. Представлення закінченого проєкту (спрямування за вибором студента). Переговори з донором, спонсором, інвестором. Гра «У ліфті з донором». (11 балів)
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Види поточного контролю	МКР 1 (25 балів)	МКР 2 (25 балів)	МКР 3 (25 балів)	МКР 4 (25 балів)

Розрахунок коефіцієнта: Максимально можлива кількість балів: 256. Коефіцієнт: 2,56. Розрахунок балів, отриманих студентом (приведення до відповідності, де максимум – 1000), здійснюється за формулою: $X : 2,51 = \text{кількість балів} - \text{рейтинговий показник успішності студента}$ (де X – кількість балів, отриманих студентом протягом вивчення курсу.)

Рекомендовані джерела

Основні:

1. Азбука управління проектами. Планування : навч. посіб. / О. В. Єгорченков, Н. Ю. Єгорченкова, Є. Ю. Катаєва. – Київ : КНУ ім. Т.Шевченка, 2017. – 117 с.
2. Моніторинг і оцінювання: Заради чого? Яким чином? З яким результатом? : навч. посібник / [Ю. Дукач, В. Яцик, З. Кияниця та ін.]. – Київ: ФО-П Колесник С.М., 2018. – 176 с.
3. Посібник із креативного мислення / Кріс Гріффітс, Меліна Кості / пер. з англ. У. Курганової — Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2020. – 288 с.
4. Хігні Джозеф. Основи управління проектами / пер. з англ. Я. Машико. – Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2020. — 272 с.
5. Як керувати проектами / Paul J. Fielding (Пол Дж. Філдінг) / пер. з англ. О. Якименко. – Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2020. – 240 с.

Додаткові:

1. Когон К. Керування проектами для «неофіційних» проект-менеджерів. Крі Когон, Сьюзетт Блейкмор, Джеймс Вуд. – Київ: Фабула, 2019. -240с.
2. Соціальне проектування: навч. посіб. / О. В. Беспалько. – Київ: Київський ун-т ім.Бориса Грінченка, 2010. – 128 с.
3. Управління проектами : навч. посібник /Г. М. Тарасюк. – 4-е вид. – К. : Каравела, 2012. – 320 с.
4. Управління проектами : навч. посібник / Н. О. Власова, В. А. Гросул, Т. С. Пічугіна та ін. – Харків : ХДУХТ, 2011. – 117 с.
5. Управління проектами: навч. посіб. / Ю. І. Буріменко, Л. В. Галан, І. Ю. Лебедева, А. Ю. Щуровська; за ред. Ю. І. Буріменко. – Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2017. – 208 с.
6. Управління проектами: навчальний посібник до вивчення дисципліни для магістрів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації: «Менеджмент і бізнес-адміністрування», «Менеджмент міжнародних проектів», «Менеджмент інновацій», «Логістика»/ Уклад.: Л. Є. Довгань, Г. А. Мохонько, І. П. Малик. – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 420 с.
7. Филипенко О. М. Управління проектами : навч. посібник / О. М. Филипенко, Т. С. Колеснік. – Харків : ХДУХТ, 2016. – 161 с.
8. Шахрай В.М. Технологія соціальної роботи. Навчальний посібник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.

8. Додаткові ресурси (за наявності)

1. Гранти та конкурси для вас і громади. <https://hromady.org/62-granti-ta-konkursi-dlya-vas-i-gromadi-dobirka-vseukra%D1%97nsko%D1%97-asociaci%D1%97-otg>